

AR LEGALIZAVIMAS PADĖTŲ?

Bernaras Lerua (Bernard Leroy), vyresnysis teisės patarėjas, Jungtinių Tautų Tarptautinės narkotikų kontrolės programos (UNDCP) pareigūnas

Lietuvos blaivybės fondas, 1997 m

Legalizavimas* vargu ar kada nors galėtų būti sėkmingas, kadangi jį įgyvendinant tektų susidurti su neatremiamais gyvenimo faktais, ties kuriais nuolat suklumpa narkotikų draudimo priešininkai ir kurių jie nesugeba įveikti. Įgyvendinus bent vieną draudimų panaikinimo teorijos teiginį, nors ir puikiausiai ją atitinkantį, tektų visiškai panaikinti ir kitus suvaržymus, nes bet koks draudimas reikštų, jog narkotikų gabenimas išlieka arba, kad atsiras nauji kontrabandos takai. Ar reikštų visiškas suvaržymų nebuvimas dabartinės, mums pažįstamos visuomenės pabaigą?

Sakykime, kad narkotikų įstatymai būtų reformuoti, draudimai išliktų, o sankcijos būtų panaikintos ar nustotų būti taikomos. Tokiais įstatymais būtų nepasitikima, jie būtų neveiksmingi. Jei narkotikų vartojimas būtų legalizuotas nelegalizuojant platinimo, draudimų priešininkai šauktų apie „veidmainiavimą“, nors tokia padėtis ir būtų tikrasis, kurio jie siekė, tikslas.

Jei būtų legalizuotas silpnųjų kanapinių platinimas ir vartojimas, rinkoje greitai pasirodytų pagerinto „Niederwet“ kanapinių tipo narkotikai, kurie yra labai panašūs į vadinamuosius stiprius narkotikus. Ir, jei šie stiprūs narkotikai būtų uždrausti, atsirastų kontrabandininkų, kurie juos platintų. Bet kokių atveju, legalizavus kanapinių vartojimą, draudimų priešininkai tuojau pat nukreiptų savo dėmesį (tai jie ir patys pripažįsta) į stiprių narkotikų legalizavimo kampaniją.

Gydymo narkotikų pakaitalais politikos plėtra yra tema, šiomis dienomis pritraukianti daugiausia dėmesio. Ar verta tai kritikuoti, jeigu žinoma, kad metadonas, buprenorfinas ar heroinas gydytojams prižiūrint naudojami kaip vaistai, ir kad daugeliui vartotojų tai TIKRAI yra išeitis? Pagaliau, norint, kad toks skirstymas būtų veiksmingas (kuris, reikėtų priminti, yra susijęs vien tik su heroinu, o tarptautinės konvencijos išvardija daugiau kaip 200 medžiagų), yra iš anksto numatomas motyvacijos laipsnis ir institucinės pagalbos lygis, kuris daro jį neprieinamą visiems, išskyrus maža dalį vartotojų. Alternatyvos yra aiškios. Viena vertus, tai rimtos programos mažumai, paliekant problemą praktiškai neišspręstą didžiajai daugumai vartotojų. Kita vertus, tai visuotinis taikymas tokių paskirstymo programų, kurios yra ne pagalba kovojant su narkotikų vartojimu, bet veikiau jų tolesnis platinimas, pridengtas slapta dekriminalizavimo** forma.

Draudimų priešininkai tvirtina, kad narkotikų uždraudimas yra visų bėdų priežastis. Savo teiginius jie grindžia besąlygiška prielaida, kad žmogus gali ir turi pasitikėti narkomanų išmintimi. Tačiau, jei narkotikų naudojimas ir platinimas būtų legalizuoti, kas galėtų garantuoti, kad vartotojai naudosis juos „protingai“, kai žinoma, jog daugumos narkomanų sąmonė yra tokios būklės, kuri apibūdinama ypatingu susirūpinimu, dezorientacija, visų suvaržymų paneigimu ir polinkiu į kraštutinumus, iššūkiams ir sąmoningu žaidimu su mirtimi?

Net jeigu narkotikų legalizavimas užkirstų kelią narkomanų nusikaltimams, kuriuos jie daro jausdami narkotikų badą, kas galėtų užkirsti kelią jų smurtui apsvaigus nuo įvairovės stipresnių sintetinių narkotikų, kurie sukausto narkomanų protą ir daro juos pavojingus sau bei aplinkiniams?

Jeigu visi šie narkotikai būtų lengvai prieinami, kas sulaukytų milijonus išsivysčiusių šalių gyventojų, vartojančių raminamuosius? Šie žmonės veikiau progresuotų ir pradėtų gatvėse vartoti heroiną, nei sukтуši ratu nuo gydytojo prie farmacininko, o nuo pastarojo - link socialinės apsaugos sistemos. Negana to, jei visos psichiką veikiančios medžiagos būtų prieinamos bet kam, kas apsaugotų vaikus nuo narkotikų vartojimo, o jei toks legalizuotas tiekimas ir būtų uždraustas nepilnamečiams, kas dėl to pasikeistų? Suprantama, kad kontrabandininkai iškart pasinaudotų šia uždrausta rinka. Taigi, jeigu draudimai išliktų, neišvengiamai liktų ir narkotikų gabenimas.

Jei medikai jaustų atsakomybę, išrašydami vaistus, kaip jie galėtų sutikti išrašyti psichiką veikiančias medžiagas, kurios daro žalą jų pacientams, žinodami, kad esama ir kitų veiksmingų būdų gydyti ligas? Ar medikai būtų nubausti, jei pacientas mirtų dėl per didelės dozės?

*Čia kalbama apie dalies dabar uždraustų narkotikų legalizavimą (red. past.)

**Dekriminalizavimas –kai kurių narkotikų platinimo būdų įteisinimas (red. past.)

Ar medikai sugebėtų apriboti prirašomų vaistų kiekį ar iš tikrųjų tai nustatytų vartotojas? Kas galėtų uždrausti narkomanui kaupti jam skiriamus narkotikus, kad vėliau jis suvartotų per didelę jų dozę ar pradėtų narkotikus pardavinėti?

Jeigu suvaržymai būtų nustatyti tik perkamam kiekiui, tai kaip būtų galima uždrausti tiekėjams tenkinti vis didėjantį narkomanų poreikį papildomiems narkotikams? Jei legalizavimas būtų ne visuotinis, kas užkirstų kelią gabenimui ar susidaryti lygiagrečiai rinkai tiems, kurie nėra aprūpinami narkotikais legaliai?

Jei narkotikai būtų legalizuoti, kaip būtų galima išvengti, kad vartojantys nepaskatintų tų, kurie nevarvoja, paragauti narkotikų, ir kaip būtų galima atkalbėti, ypač jaunimą, nepalinkti prie narkotikų, turint omenyje valstybės, kuri keičia savo požiūrį, rodomus teigiamus „narkotinius“ signalus? Nes suprantama, kad didesnė medžiagų prieinamybė, nereiškia, jog užkietėję narkomanai paprasčiausiai ims daugiau jų vartoti. Pastarieji, kurie dažniausiai yra neturtingi, pastebės čia galimą pajamų šaltinį savo dienos poreikiams tenkinti. Jie pardavinės narkotikus jų nevartojantiems, kuriuos jie ragins pradėti vartoti (tai rodo Stokholmo patirtis). Kaip gali valstybė valdyti padėtį po to, kai ji panaikino visas kontrolės formas?

Būdingiausi narkomanų bruožai yra jų protinės kančios, fizinis negalavimas, provokacijų ir ekstremalių situacijų ieškojimas. O kartais ir grasinimo nusižudyti naudojimas kaip vienos iš šantažo formų. Kaip draudimų priešininkai, gavę įstatymo palaiminimą, ketina spręsti šias problemas?

Jei narkotikai būtų legalizuoti ir valstybė prisiimtų sau tokią atsakomybę, kad visada jais aprūpins narkomanus, kaip būtų galima įtikinti piliečius, jog jie sutiktų mokėti didesnius mokesčius vardan to, kad valstybė galėtų aprūpinti žmones narkotikais ir tuo prisidėti prie jaunosios kartos žalojimo? Ar nerizikuojama, kad didelių ekonominių sunkumų metu toks visuomeninių fondų iššvaistymas gali padėti kraštutiniams dešiniams ateiti į valdžią?

Jei už narkotikų skirstymą taptų atsakingos privačios grupės, kokia nauda joms būtų iš šios veiklos, jeigu ji nebūtų pelninga? Kad tai būtų pelninga ir, kad nuolat didėtų apyvarta, šios komercinės firmos turės bent kiek šią veiklą reklamuoti. Net jeigu būtų taikomi tam tikri suvaržymai narkotikų reklamai, tokia reklama vis tiek paskatintų pradėti juos vartoti daugelį žmonių, kurie priešingu atveju taip nedarytų. Ar iš tikrųjų mes to siekiame?

Ar kompanijos, prekiaujančios narkotikais galėtų apsidrausti nuo ieškinių, kai narkomanų, kurie mirė nuo perdozavimo, šeimos juos paduos į teismą arba reikalaus padengti nuostolius aukoms, nukentėjusioms nuo smurto, įvykdyto veikiant narkotikams?

Nejausdami naštos dėl išlaidų atlyginimams, socialinėms išmokoms ar mokesčiams, narkotikų gabentojai gali mažinti narkotikų pardavimo kainą tiek kiek nori, o garbingas prekiautojas negali taip daryti, nes šios išlaidos yra didelės. Ką tokiu atveju galės padaryti valstybė, norėdama neleisti, kad organizuoti nusikaltėliai pagaliau visiškai kontroliuotų rinką?

Kaip, visa tai matant, draudimų priešininkai gali rimtai siūlyti „legalizuoti, siekiant sunaikinti mafiją“, nekreipdami dėmesio į daugybę didelių problemų, kurios iškils išplėtus ir padidinus narkotikų naudojimą ne medicinos tikslams. Draudimų priešininkai nutyli, jog norint, kad šios priemonės būtų įgyvendintos, jos turėtų būti įdiegtos vienu metu visame pasaulyje. Tačiau tai yra beviltiškai utopinis pasiūlymas, žinant, su kokiais sunkumais susiduria tarptautinė bendrija siekdama nedidelių sprendimų, dėl dalykų, kurie lūkstančius kartų mažiau jautrūs nei šis. Kaip tuomet draudimų šalininkai ketina neleisti kontrabandininkams dešimteriopai padidinti savo pelną ir galią, nusitvėrus galimybės gerai prasigyventi iš šios naujos įteisintos rinkos. Argi neaišku, kad kontrabandininkai pirktų narkotikus valstybės nustatytomis nedidelėmis kainomis ten, kur jie jau legalizuoti? Ir, kad pardavinėtų juos vartotojams kaimyninėse šalyse, kurios narkotikų nėra legalizavę, daug didesnėmis nelegalios rinkos kainomis? Ar čia nėra rizikos, kad rezultatas bus atvirkščias, nei buvo žadėta ir, negana to, vartojimas didės pagal eksponentę?

Kokią naudą gali mūsų visuomenė turėti stebėdama, kaip didėja skaičius vartojančiųjų narkotikus, kol jis priartės prie skaičiaus, vartojančių alkoholių? Pagaliau, nors legalizavimu ir būtų siekiama sumažinti vartotojų skaičių ir palengvinti jų problemas, iš tikrųjų tai sukeltų tik ženklų narkomanų daugėjimą, didesnius jų sunkumus ir daugybę naujų problemų. Kaip vyriausybės galėtų paaiškinti savo rinkėjams, kad jos įgyvendino reformas, kurių rezultatai yra priešingi, nei buvo žadėta?